

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VI

CELOVEC, V SOBOTO, 21. IV. 1951

STEV. 29 (398)

Jutri na proslavo
10. obletnice OF

Pomen volitev zveznega prezidenta

Jutri v štirinajstih dneh bomo šli na volitve, da izvolimo najvišjega predstavnika države — zveznega prezidenta, da mu za dobo štirih let položimo v roke usodo avstrijske republike. Tako namreč predvideva zvezna ustava. Skozi štiri leta naj novi prezident odloča, ali bo šla Avstrija na svoji poti naprej, ali pa naj ponovno postane žrtev temnih naklepov, ki jih v zadnjem času že spet kujejo protiljudski elementi.

Kljub veliki važnosti položaja, ki ga po ustavi zavzema zvezni prezident, je še zelo razširjeno mnenje, da je on več ali manj le figura brez vsake možnosti aktivnega delovanja ali soodločanja, da je zvezni prezident samo nekakšna simbolična oseba, ki reprezentira državo na zunaj, da pa nima nobene delokroga v notranjem razvoju države. Pogosto je slišati opazke kot „zvezni prezident je samo za to tukaj, da vleče visoke mesečne plače“ ali „saj prezident ničesar ne more napraviti brez vlade“ in podobno.

Dejansko pa temu nikakor ni tako. Po zvezni ustavi iz leta 1929 ima zvezni prezident namreč izredno važna pooblastila. Izmed njegovih pravic je brez dvoma najbolj znana ta, da lahko pomilosti razno obsojence. Tudi zadnji prezident dr. Karl Renner se je poslužil te pravice, ko je pomilostil številne manj obremenjene naciste. Poleg te pravice pa jih ima še mnogo več, ki sicer splošno niso tako znane, zato pa tem bolj važne. Omenili bi samo, da zvezni prezident lahko po svoji lastni presoji imenuje zveznega kanclerja, torej šefa zvezne vlade in na predlog tega tudi vso ostalo vlado, ministre in državne tajnike, prav tako pa kanclerja oziroma celo vlado lahko tudi odstavi, ako smatra to za potrebno, na predlog zvezne vlade pa sme celo tudi predčasno razpustiti parlament.

Ako se torej zvezni kancler pregreši zoper ustavo, ga prezident lahko odstavi, brez da bi to odobraval tudi parlament, in imenuje na njegovo mesto drugo osebo. Obratno pa mu to pooblastilo daje pravico, da lahko razpusti celotni parlament, čeprav mu še ni potekla delovna doba, ako to želi vlada. Vzemimo naslednji primer: Zvezna vlada je izdala osnutek zakona in ga predložila parlamentu, da ga odobri. Ker pa vsebuje ta zakon določbe, ki so očitno naperjene proti večini ljudstva, parlament odkloni njega odobritev. Vladi seveda gre za to, da kljub nasprotovanju s strani parlamenta oziroma zastopnikov ljudstva uveljavi svoj zakon, zato predlaga zveznemu prezidentu razpustitev parlamenta. In zvezni prezident ima zdaj pravico, da lahko razpusti parlament in razpiše nove volitve.

Torej položaj prezidenta le ni samo postranskega značaja in je zato za vso državo odločilnega pomena, kdo naj bo izvoljen na to mesto. Prav zaradi važne funkcije prezidenta pa so tudi volitve obvezne, medtem

ko pri volitvah kot v deželni oziroma državni zbor ali pri občinskih volitvah nihče ni prisiljen, da gre na volišče. Edino pri volitvah zveznega prezidenta je sleherni državljan izpostavljen kazni, ako se volitev ne udeleži.

Ker so torej volitve obvezne in je položaj zveznega prezidenta tako važen, mora vsak posamezni volivec temeljito presoditi, kateremu izmed kandidatov — pri letošnjih volitvah jih bo nastopilo šest — naj zaupa svoj glas, katerega smatra za najbolj vrednega, da bo izvoljen.

Tudi koroški Slovenci bodo morali 6. maja glasovati za enega izmed šestih kandidatov, zato se je Demokratična fronta delovnega

ljudstva tudi že odločila, da po podprla kandidaturu tistega moža, ki ga bo volila večina delovnih ljudi v Avstriji da bo podprla kandidaturu dunajskega župana Körnerja, ne pa kandidata raznih Steinacherjev, tudi ne kandidata kominformskih kričarjev, še manj pa kandidata VdU-jevskih neofašistov. Zavedala se je velikega pomena izvolitve zveznega prezidenta in se zato odločila za moža, ki je bil vse življenje predan stvari demokracije, ki ni poznal narodnostne mrznje, ki kot zvezni prezident nikdar ne bo dopustil, da bi se ponovilo leto 1934, ko je prišel prav s pomočjo takratnega prezidenta Miklasa na oblast avstrofašizem, predhodnik in utiralec poti nacističnemu nasilju.

DEMOKRATIČNA FRONTA DELOVNEGA LJUDSTVA

obvešča, da bo v okviru

POKRAJINSKE KONFERENCE

v nedeljo, dne 22. 4. 1951 ob 8. uri v Rothovi dvorani v Celovcu, Pfarrhofgasse

proslava 10. obletnice ustanovitve

Osvobodilne fronte slovenskega naroda

Komisija OZN za pravice človeka
zaseda v Ženevi

V Ženevi je začela z delom komisija OZN za pravice človeka, ki je že takoj v začetku zavrnila predlog, da bi izključili iz komisije delegata nacionalistične kuomintanške vlade. Za izključitev so glasovali trije delegati — med njimi tudi zastopnik Jugoslavije —, trije pa so se glasovanja vzdržali.

Na prvem zasedanju komisije je odstopila dosedanja predsednica ga. Eleanor Roosevelt in je komisija na njen predlog soglasno izvolila za novega predsednika libanonskega delegata Charlesa Malika.

Najprej bo komisija razpravljala o vprašanju vključitve gospodarskih, socialnih in kulturnih pravic, čeprav je zastopnik Velike Britanije zastopal mnenje, da teh pravic ni treba vključiti v osnutek pakta, ker resolucija, ki jo je v tem pogledu izdala Glavna skupščina OZN, po njegovem mnenju ni obvezna za komisijo.

Temu mnenju so nasprotovali številni delegati in je tudi jugoslovanski zastopnik de-

jal, da so jugoslovanski delegati že v številnih organih OZN izrazili stališče Jugoslavije, da morajo biti vključene v osnovne pravice človeka tudi gospodarske, socialne in kulturne pravice.

Ameriška trgovina leta 1950

V teku zadnjega leta se je razmerje med ameriškim izvozom in uvozom znatno spremenilo, kajti izvoz se je zmanjšal za celih 15 odstotkov in dosegel le nekaj nad 10,2 milijardi dolarjev, dočim se je uvoz povečal za 34 odstotkov in dosegel skupno vrednost nekaj nad 8,8 milijarde dolarjev. Ta pojav je privedel do precejšnega izenačenja zunanje trgovine Združenih držav Amerike in sodijo, da je to spremembo odnosov med izvozom in uvozom v glavnem povzročila razširitev ameriške industrijske proizvodnje, seveda pa je do tega prišlo tudi vsled razvrednotenja tujih valut in velikega zmanjšanja ameriške pomoči Zapadni Evropi in Daljnemu vzhodu.

Občinske volitve v Grčiji

Preteklo nedeljo so bile v Grčiji občinske volitve, pri katerih so prvič smele voliti tudi žene nad 25 let starosti. Bile pa so to sploh prve občinske volitve po letu 1934, ker dosednji občinski sveti niso bili izvoljeni, marveč je njihove člane imenovalo notranje ministristvo, ko je prišel leta 1936 na oblast general Metaxas.

Podatki o izidu teh volitev sicer še niso popolni, iz dosedanjih števil pa je razvidno, da so dobile največ glasov stranke centra in zmerne levice. Posebno močne so te stranke v manjših mestih in po vaseh, medtem ko so bile v večjih mestih izvoljeni kandidati desničarskih strank.

Na podlagi teh izidov je vodja nacionalne progresivne zveze centra general Plastiras tudi že zahteval, da mora grška vlada razpustiti parlament in razpisati nove volitve, ker

so, kakor je pripomnil, občinske volitve potrdile njegov program. Predsednik vlade Venizelos je na to izjavil, da se bo vlada vsekar zatekla k volitvam kot naravni rešitvi, če ne bo uživala zaupnice parlamenta.

Mednarodna razstava umetniške
fotografije v Beogradu

V juniju letos bodo odprli v Beogradu potujočo razstavo umetniške fotografije, ki jo je organizirala Mednarodna federacija fotografske umetnosti ter so jo videli že v več državah. V Jugoslavijo pride iz Finske. Na njej sodeluje razen fotoklubov iz 15 držav tudi fotoklubi Jugoslavije. Razstavo je organizirala Federacija lani v Bernu, kjer je imela svoj prvi kongres.

Nesramna zloraba Rdečega
križa

Avstrijska tiskovna služba (APA) poroča, da je deželno vodstvo avstrijskega Rdečega križa za Dunaj in Nižo Avstrijsko na svojem zasedanju z obžalovanjem vzelo na znanje, da prof. dr. Burghard Breitner kot kandidat za volitve zveznega prezidenta brez ugovora dopušča zlorabljanje njegove funkcije kot predsednik avstrijskega Rdečega križa za volivno propagando. Deželno vodstvo je zaradi tega s soglasnim sklepom odtegnilo predsedniku avstrijskega Rdečega križa svoje zaupanje in zahtevalo, da dr. Breitner takoj odstopi.

Kakor znano, podpira kandidaturu Breitnerja prav tisti VdU, v katerem so pod nedolžnim imenom „neodvisnega“ gibanja našli zatočišče več ali manj nepopoljšljivi nacistični elementi, torej ljudje, ki so očitno prespali dogodke zadnjih let in ki jim še danes ne gre v glavo, da je z zmago zaveznikov propadel tudi njihov „tisočletni raj“. In od teh ljudi se pusti kandidirati predstavnik Rdečega križa, organizacije, ki je po svojem značaju ustanova medsebojnega sodelovanja, medsebojne pomoči v korist tistim, ki so postali žrtev vojne. Toda še ni dovolj, da se pusti od njih kandidirati, marveč nastopa na svojih zborovanjih z govori, ki nikakor niso v skladu z značajem organizacije, kateri načeljuje kot predsednik.

Zato je tudi popolnoma razumljivo, da je takšen predsednik nesprejemljiv in je zahteva deželnega vodstva avstrijskega Rdečega križa za Dunaj in Nižo Avstrijsko, naj dr. Breitner — bolj znan mogoče pod označbo „BB“ — takoj odstopi, tudi zahteva vsega demokratičnega in miroljubnega prebivalstva.

Iran proti vmešavanju v
notranje zadeve

Izjava britanskega zunanjega ministra, da bo Velika Britanija znala skrbeti za varnost svojih državljanov v Iranu, ki jo je Morrison podal po neredih v Iranu, pri katerih so bili ubiti tudi trije Angleži, je povzročila v Teheranu precejšnjo ogorčenje. Perzijski ministriški predsednik Hussein Tla je izjavil, da bi izkrcanje angleških čet v Abadanu ali angleška intervencija v južnem delu države, „ne pomenila samo atentat proti naši neodvisnosti, temveč bi to bila tudi velika napaka s samega angleškega stališča“. Dejal je, da bi v sedanjih napetosti že samo majhen napačen korak v Južnem Iranu dovedel do neprepredljivih zapletov v severnih področjih in bi s tem prišlo do izbruha tretje svetovne vojne.

29 mil. dolarjev za Jugoslavijo

Washington. (Tanjug) — Predsednik Združenih držav Amerike Harry Truman je odobrila Jugoslaviji kredit v znesku 29 milijonov dolarjev za nabavo surovin in drugega materiala za kritje njenih potreb.

Kakor sporoča vestnik zunanjega ministristva ZDA, je kredit odobren iz sredstev, predvidenih z zakonom o medsebojni pomoči iz leta 1949.

Ko je predsednik Truman sporočil ta sklep predsednikoma odborov za oborožene sile in zunanje zadeve ameriškega senata in Predstavnika doma, je naglasil, da je lanska suša onemogočila Jugoslaviji, da bi obdržala na potreben ravni izvoz živil in zato ni mogla financirati uvoza surovin.

Washington. — Ameriško zunanje ministristvo je zanikalo sovjetske trditve, da so v Pakistanu ameriška letalska oporišča. Predstavnik zunanjega ministristva je izjavil, da so te trditve popolnoma izmišljene in da mu ni znano, da bi se sedaj mudili v Pakistanu ameriški inženirji, ki bi gradili letalska oporišča.

V Angliji pričakujejo
spremembo vlade

Iz krogov britanske spodnje zbornice prihajajo vesti, da utegne v kratkem priti do sprememb v vladi. Prevladuje namreč mnenje, da bo Attlee skušal spet vzpostaviti nekakšno ravnotežje med ministri levega in desnega krila laburistične stranke. Zato menijo, da bo na mesto čuvarja pečata, ki je po Bevinovi smrti ostalo prazno, postavil pripadnika sindikalističnega krila. Prav tako ugibajo v teh krogih tudi o drugih spremembah v vladi, vsekakor pa prevladuje mnenje, da do tega ne bo prišlo na enkrat, marveč da bo Attlee svoje načrte izvedel postopoma.

ÖVP-jevska vojna okoli mleka

Mleko, ena bistvenih sestavin ljudske prehrane, je že nekaj mesecev predmet široke in vse prej kot stvarne javne polemike ÖVP in vseh njej podrejenih organov. Kat zadnja je v tem vprašanju objavila „Allgemeine Bauernzeitung“ resolucijo načelstva Ferlitschevega Bauernbunda, ki so dotika tudi vprašanja cene mleku in kjer je zagroženo, da bodo Ferlitschevi kmetje segli po sindikalnih sredstvih samopomoči, če cena mleku do 22. t. m. ne bo zvišana. Če je načelstvo Ferlitschevega Bauernbunda to dejansko sklenilo, ni mogoče ugotoviti, dejstvo pa je, da Volkszeitung, ki je tudi prinašala to resolucijo, o tem ne piše niti besedice.

Ne zdi se nam vredno, da bi razčlenjevali vsa zavijanja in pristranosti te obširne polemike, hočemo samo ugotoviti in opozoriti, kaj je dejansko na stvari.

Kakor znano, je mleko še podvrženo vezanim cenam, ki so bile določene pred dobrimi tremi leti 1. aprila 1948. Po skupni uredbi ministrstev za kmetijstvo in ljudsko prehrano ter ministrstva za notranje zadeve je bila kot odkupna cena za mlekarne od proizvajalcev določena osnovna cena 27 grošev za kg mleka, dodatno 20 grošev za vsak odstotek toščice v mleku. Na tej poldagi so plačevali kmetom liter mleka s 3,5% toščice po enem šilingu. Za mleko, ki ga je mlekar na prodala konzumentom, pa je uredba za enotno mleko s 3% toščice določila ceno 1.36 oziroma 1.40 šil. za liter. Te cene veljajo tudi še sedaj.

Med tem časom pa so cene vseh drugih predmetov poskočile za 50 do 100 in več odstotkov. Pretežna večina kmečkega ljudstva, ki ima vsled svoje gospodarske zaostalosti in neprenehnega zapostavljanja le krave z nizko podpoprečno molznostjo, že dolgo časa nima s to ceno kritih proizvodnih stroškov mleka, vsled česar samo na sebi upravičeno zahteva izenačenje cene mleka z cenami drugih predmetov in s stroški proizvodnje. Ta zahteva postaja spriču vedno večjih podražitev v zadnjem času čedalje glasnejša in še bolj upravičena. Med kmeti raste pasivnost oddajanja mleka mlekarne in ga po nekoliko boljši ceni razumljivo rajši prodajajo izven mlekarne. Nastali položaj je prisilil tudi merodajna mesta, da so se končno začela baviti s pripravo nove odredbe o cenah mleka. Zvezna gospodarska zbornica je izračunala novo proizvodno ceno mleka z 1.62 šil. za kg, mlekarne pa naj bi prodajale mleko po 2.56 šil. Na pristojnih ministrstvih, ki proučujejo okoliščine novih cen, leži, kaj se bo tam izcimilo iz pogajanj sem in tja.

Veleposestniki v ÖVP in vodilna kasta v njenem Bauernbundu se tudi v tem primeru poskušajo proglasiti za „edino poklicane za tolmačenje kmečkih potreb“, da bi si tako že vnaprej zajamčili priznanje za morebitno dosego zvišanja cene. Seveda pri njih tudi tukaj kakor povsod drugod ni videti nobene drugega namena, kakor pa da bi ne samo po ceni temveč celo z dobičkom izbili iz kmečkega ljudstva potrebni politični kapital za volitve zveznega prezidenta, na Koroškem pa še oprali velik madež, ki ga jim je prizadejal Ferlitsch s svojo „Heim ins Reich“ — parolo v Strassburgu.

Resnici in pravi presoji na ljubo moramo namreč poudariti in poudariti, da je danes

gospodi, ki se predstavlja kot „zastopnik kmetijstva“, reševanje kmečkega ljudstva iz nastalih gospodarskih in socialnih težav le toliko pri srcu, v kolikor imajo sami od tega čisto posebne dobičke. Njihovi obrati imajo vsled neprenehnega subvencioniranja in podpiranja v zadnjih desetih letih najmanj za 50% nižje proizvodne stroške, kot pa v razvoju mehanizacije zaostali kmečki obrati. Strojno delo je cenejši od ročnega dela. Prav zato bodo imeli veleposestniki od nove cene za mleko samo zaslužek brez dela. Pri kmetu pa bo v očigled splošnega naraščanja cen ostalo pri starem, kajti on ne potrebuje samo zvišanje cene za mleko, temveč tudi garancijo ustaljenosti te cene; on potrebuje tudi in predvsem popolno preusmeritev razdeljevanja državnih dotacij za kmetijstvo, kar ne sme več ostati samo v rokah ÖVP-jevskih veleposestnikov in vodilne kaste v Bauernbundu, marveč mora priti kot sredstvo za nakup in vzrejo boljše živine, predvsem pa kot sredstvo za nakup gnojil, za zboljšanje dosedanjih in ureditev novih travnikov ter za pocenitev pridelovanja krme in oskrbe živine v korist res vsem potrebnim kmetom. Potem

še bo tudi pri novi ceni mleka dobil kmalu krite stroške proizvodnje in bo z veseljem proizvajal in oddajal mleko. Na svoj račun bo prišel tudi konzument v mestu, ki dobi sedaj premalo mleka.

Poglavje zase pa je pri vsem tem vprašanju zvišanja manipulacijskih stroškov mlekarne, ki naj se od 49 — 53 grošev pri litru mleka povišajo na 94 grošev. To je nekaj nemogočega in proti temu se je treba z vso odločnostjo upreti. Mlekarne je treba gledati na prste, da bodo tam delali nekoliko bolj racionalno in tudi nekoliko več varčevali, potem bodo lahko izhajale tudi pri zaslužku 50 grošev pri litru. Ne sme priti do tega, da bi na račun zvišanja manipulacijskih stroškov mlekarne moral konzument plačevati mleko še dražji. Tega mu nihče ne more prisojati.

Za vse to, kar je za ustaljenje cen za mleko in mlečne izdelke nujno potrebno, pa se veleposestniki v ÖVP in vodilna kasta Ferlitschevega Bauernbunda niti zmenijo ne. Dobro razumemo zakaj: To bi jim ne bilo v korist, temveč samo v škodo.

V ruskem podjetju stavkajo

Dne 13. t. m. so začeli stavkati v tako imenovanem USIA-obratu Tendhoff - VAMAG pri Dunaju, ker je rusko ravnateljstvo odpustilo iz službe socialističnega predsednika obratnega sveta Matzingerja. Odpustitev so izvedli pod pretvezo, da je Matzinger širil med delavci socialistično glasilo, ki je baje vsebovalo izpade proti sovjetski zasedbeni sili.

Najprej so se stavke udeležili vsi delavci, po nekaj dneh pa so Rusi prisilili posamezne komunistične delavce, da so nastopili kot stavkokazi. Kljub temu pa večina delavstva še vedno nadaljuje stavko, čeprav je dunajska radijska postaja Ravag, ki jo kontrolira

sovjetska zasedbena oblast, širila zlagano vest, da gre delo v tem podjetju spet v redu naprej.

Stavkajoči delavci dnevno prejema pisma, v katerih se izraža delavstvo iz vseh krajev Avstrije solidarno z njimi.

Brez dvoma je ta primer zelo značilen za tako imenovane USIA-obrate, saj prikazuje v pravi luči tiste, ki si lastijo monopol borbe za boljše življenje delovnega človeka. Še bolj jih razkrinkuje dejstvo, da so Matzingerja odpustili prav v trenutku, ko bi se morala začeti pogajanja o mezdah in bi jih moral voditi on kot predsednik obratnega sveta.

Vesti iz Jugoslavije

Nad 550.000 udarnikov je bilo razglašanih v enajstih mesecih preteklega leta. Med njimi je nad 200.000 delavcev, ki so si pridobili udarniški naslov že najmanj tretjič. Lani je bilo skoraj petkrat več udarnikov ko prejšnje leto in skoraj desetkrat več ko v letu 1948. Na prvem mestu so delavci v industrijskih obratih in rudnikih, ki so si pridobili 46 odst. udarniških naslovov.

Nova tovarna steklene galanterije v Sežani

Na praznik rojstva republike Jugoslavije 29. novembra, so v Sežani slovesno odprli novo tovarno za stekleno galanterijo, ki je druga te vrste v Sloveniji. Pobudo za zgraditev te tovarne je dal zunanji minister Edvard Kardelj, ki so mu z otvoritve poslali pozdravno brzojavko in vzorce prvih gumbov, ki jih je izdelala nova tovarna. Ob tej priliki so bili tudi nagajeni vsi delavci, ki so izdelali načrte in naprave za tovarno. Podobna tovarna je začela lani obratovati v Slovenski Bistrici. Za siromašni Kras pomeni nova tovarna korak za izboljšanje življenjske ravni. Velik pomen te tovarne je tudi v tem, da za proizvodnjo niso potrebne nobene tuje surovine ter so porabni tudi odpadki ploskega stekla.

Nad 20.000 mladincev iz Hrvatske bo gradilo železnico Doboj — Banja Luka

Iz vse države se prijavlja mladina na gradnjo tretje mladinske proge Doboj — Banja Luka. Prvo progo, ki jo je zgradila mladina je zvezala Brčko — Banovići, druga Samac — Sarajevo, tretja pa bo zvezala Doboj z Banjo Luko. Samo iz Hrvatske se je prijavilo za gradnjo nad 20.000 mladincev. Tudi drugod je bil odziv velik.

Nad milijon ljudi v Titovi štafeti

Titov rojstni dan 25. maja praznujejo vsako leto Jugoslavlani na poseben način: Iz vseh krajev mu tekači Titovih štafet prinesejo pozdrave in čestitke. Letošnja Titova štafeta se bo bistveno razlikovala od dosedanjih, saj bo prirejena v okviru desetletnice ljudske vstaje. Razen mnogih manjših štafet, ki bodo prispele iz tovarn, kmečkih delovnih zadrug, kme-

tijskih posestev itd. bodo nosili fizikturniki s člani množičnih organizacij in vojniki 14 glavnih štafetnih palic. Štafeta slov. alpinistov je še odšla na pot izpod vznožja Triglava, ostale pa bodo krenile na pot tekom aprila in maja. V štafeti, ki bo zajela na svoji poti vse pomembnejše gore in kraje v Jugoslaviji in ki bo edinstven izraz ljubezni in vdanosti ljudstva svojemu maršalu — bo sodelovalo nad milijon ljudi.

Dvajset ton igračk za jugoslovanske otroke

Nedavno je prispelo v Jugoslavijo 20 ton igračk, ki jih pošilja jugoslovanskim otrokom Ameriška legija, največja organizacija vojnih veteranov v ZDA. Igračke bo s sodelovanjem Rdečega križa razdelila otroškim ustanovam in posameznim otrokom organizacija CARE. Prva delitev igračk je bila 2. aprila.

V Beogradu je razdelitvi igračk v imenu Ameriške legije prisostvoval Earl Cooke, ki je v pretekli vojni prejel za hrabrost vrsto ameriških in tujih vojaških odlikovanj. Pri zbiranju igračk so sodelovali ameriški otroci, ki so mnogim igračkam priložili svoja pisma z naslovi. Ameriški otroci so zadnji čas poslali v Evropo okrog 5 milijonov igračk.

V zagrebški tovarni Katran so začeli izdelovati Fenol in Kresol

Fenol je važna surovina v kemični industriji, ki se uporablja za proizvodnjo umetne smole, kakor tudi v medicini za izdelovanje antiseptičnih sredstev oziroma za izdelavo rastlinskih zaščitnih sredstev. Pridobiva pa se fenol ob destilaciji premogovega katrana hkrati s krezolom, iz katerega se prav tako izdelujejo desinfekcijska sredstva kot lizol itd. Da prihranijo devize za uvoz teh surovin, so v zagrebški tovarni „Katran“ postavili naprave za destilacijo katrana. Doslej so katran uporabljali v glavnem za impregnacijo lesa, ne da bi prej iz njega izločili dragocene sestavine. Po dolgotrajnih poskusih inženirjev Mlinariča in Seferja je zagrebški tovarni uspelo osvojiti postopek za proizvodnjo fenola in kresola, ki jih sedaj že drugi mesec uspešno pridobivajo v novem obratu, ki je prvi te vrste v državi.

PO ŠIRNEM SVETU

Karači. — Izvršilni odbor Muslimanske lige je sprejel resolucijo, v kateri izraža zaskrbljenost in čedalje večjo nestrpnost pakistanskega ljudstva, ker se brezkončno odлага rešitev indijsko-pakistanskega spora zaradi Kašmira.

Zeneva. — Gospa Roosevelt je prosila, da jo razrešijo dolžnosti predsednika OZN komisije za človečanske pravice. Za predsednika je predlagala dr. Charlesa Malika, libanonskega delegata, ki ga je komisija soglasno izvolila.

London. — 9.000 londonskih pristaniških delavcev je začelo stavkati, da protestirajo proti nadaljevanju sodnega postopka proti sedmim delavcem, ki so obtoženi, da so organizirali „ilegalno stavko“. Obtoženi voditelji stavke so bili aretirani že v februarju. Od takrat je bilo že 6 protestnih 24-urnih stavk. Zaradi stavke je počivalo 160 ladij v londonskih dokih.

Gelsenkirchen. — Člani svobodne nemške mladine — mladinske organizacije KP Zahodne Nemčije v Gelsenkirchnu so se spopadli s policijo. Neredi so bili na več krajih, ker je policija skušala razgnati nedovoljeno demonstracijo mladincev, od katerih je večina prišla iz sovjetske okupacijske cone Nemčije. Ranjenih je bilo 13 policistov in več demonstrantov.

Praga. — Na konferenci sindikalnih funkcionarjev je predsednik češkoslovaške vlade Zapotocki zagrozil, da bodo poslani na prisilno delo vsi, ki ne nastopajo zoper malomarno ravnanje, zaradi katerega pada proizvodnja v industriji.

Rim. — Rimsko časopisje poroča o novih izstopih iz KP Italije in Nennijeve socialistične stranke, ker se člani ne strinjajo z informbirojevskim vodstvom.

Teheran. — Associated Press poroča, da je perzijski Spodnji dom izglasoval zaupnico vladi Huselna Ale s 16 glasovi proti nemu, sedem pa se jih je vzdržalo.

Budimpešta. — Madžarska vlada je objavila poročilo, v katerem je rečeno, da bo uvedeno v vsej državi racioniranje kruha. Sporočilo pravi, da je potrebno racioniranje kruha zaradi „nedovoljenih manipulacij kulakov in drugih špekulantov“.

Sidney. — Po vestniku avstralskega urada za informacije so v avstralski državi Viktorija odkrili z nedavno izpopolnjenimi elektronskimi napravami novo nahajališče urana.

Teheran. — Agencija France Presse poroča, da je direkcija Anglo-iranske petrolejske družbe sporočila, da je zaprla svojo rafinerijo v Abadanu zaradi delavske stavke v tej rafineriji. Abadanska rafinerija nafte je največja na Srednjem vzhodu. Trideset ameriških izvedencev za nafto je dalo ostavko na svoj položaj ter zahtevalo, da se jim dovoli takojšnja izselitev z družinami zaradi napetega vzdušja v Abadanu.

Split. — V začetku maja bodo obiskali Dalmacijo vsi člani Izvršilnega odbora Mednarodne turistične unije, 7. maja pa bo v Dubrovniku kongres te mednarodne turistične organizacije.

Tokio. — Južnokorejske čete so popolnoma uničile neko vas v bližini Kočanga v Južni Koreji zaradi napada gverilcev na neko bližnjo policijsko postajo. Po poročilu, ki ga je sprejela južnokorejska skupščina, so pripadniki južnokorejske vojske ustrelili 500 vaščanov, med njimi tudi žene in otroke. Preostali vaščani pa so zapustili svoje domove in se razkropili po okolici. Poročilo omenja, da so čete izvršile svojo nalogo „brez milosti in prižnahanja“.

Rim. — V Rimu se je začelo 8. zasedanje mednarodne konference za kavčuk ob udeležbi predstavnikov 18. držav, dalje opazovalcev Organizacije za evropsko gospodarsko sodelovanje in Mednarodne banke za obnovu in razvoj. Za predsednika konference je bil izvoljen italijanski predstavnik Alberto Pirelli. Konferenca zaseda za zaprtimi vrati, po zaključku pa bo objavljeno poročilo o njenem delu.

Washington. — V Grand Rapids v državi Michigan je umrl v starosti 67 let bivši predsednik zunanje-političnega odbora v ameriškem senatu Arthur Vandenberg.

REKLAMA ZA TUJSKI PROMET NA KOROŠKI DEŽELNI RAZSTAVI

Tiskovni referent za razstavo naproša za naslednjo objavo:

Deželni tujsko-prometni urad je izdal na vse koroške tujsko-prometne občine naslednji oklic: Deželni tujsko-prometni urad bo udeleženi na koroški deželni razstavi. Pri tem pričakuje dejavno sodelovanje tujsko-prometnih občin. S to razstavo bodo nakazali pomen koroškega tujkega prometa kot bistven faktor za gospodarstvo koroške dežele, in vplivali s primerno reklamo na številne obiskovalce razstave iz tu- in inozemstva. Tujsko-prometne občine in imetniki obratov se razstave lahko udeležijo z naslednjim propagandnim gradivom:

- a) z lastnimi plakati,
 - b) lastnimi prospekti tujsko-prometnih občin in hiš,
 - c) zanimive slike in
 - d) statistično gradivo.
- Prijaviti se je treba do 1. maja 1951 in staviti gradivo najpozneje 15. junija 1951 na razpologo.

Pred devetimi leti — nasilno izseljeni

Dva strašna dneva

S krasnim jutrom se je začel 14. april 1942. Podal sem se zgodaj zjutraj na delo na polje, da spravim čimprej in čim bolj vigredno setev, v upanju da se ob žetvi ali vsaj v jeseni konča že dve in pol let trajajoča, po Hitlerju povzročena strahovita vojna. Skrb za popolno obdelavo polja mi je bila tem večja, ker sem se po skušnjah izza časa prve svetovne vojne, zavedal, da pomanjkanje jestvin in živil napoči navadno šele po vojni. Zato sem s svojimi ljudmi napel vse sile, da smo napravili našo kmečko dolžnost.

Ko sem bil tako zatopljen v svoje težko delo in nič hudega sluteč na polju, me pride klicat moja služkinja — 20-letno dekle, nasilno pregnano iz tedaj premagane Poljske, češ naj pridem takoj domov, ker me čakajo doma vojaki z avtom. V pričakovanju, da gre za kašen nujni vojaški vpoklic — bil sem v teku te vojne že prej kljub moji starosti in vojaški nesposobnosti trikrat nujno vpoklican — sem se nemudoma podal domov. Ko sem se bližal domu, zapazim pred hišo velik promet avto in tri moše zloznane hitlerjanske gestape, ki so mi prišli s pripravljenimi brzostrelkami nasproti. Osorno me je eden od teh vprašal, ali sem jaz Vinko Gröblacher, ter mi na mojo potrditev prečital še imena žene, matere ter sina in zaukazal, da se naj takoj pripravim na odhod, ker bomo v pol uri izseljeni.

Protestiral sem proti temu nečloveškemu ukazu v zavesti, da jaz ali kdo drug od moje družine nismo napravili ničesar protipostavnega. Skliceval sem se na svoje nujno delo in setev, na svojo neoporečno prošlost, na odsotnost moje žene in sina ter na visoko starost in bolezen matere. Na vse te moje navedbe gestapo ni reagiral in ponovil le svoj kruti ukaz.

Znano mi je bilo, kakšna nečloveška, da celo nezverska dejanja počenja bestialna nacionalsocialistična policija in soldateska z nemškimi narodi. Vdal sem se usodi, a najtežja mi je bila misel, da morajo z menoj v trpljenje še moja 73 let stara in po težki bolezni okrevajoča mati Marija Gröblacher roj. Schaller, katero je smatral domači zdravnik za neozdravljivo, — moja žena Pavla, roj. Domajšek, adop. Paulitsch, ter moj 16. letni sin Stojan Vinko Gröblacher, ki ni bil doma, ker je obiskal gimnazijo v št. Pavlu v Labudski dolini.

Dovoljeno nam je bilo vzeti s seboj od premoženja oz. imetja le, kar je šlo v eno rjuho in kar je vsak sam mogel nositi. V našem obupu in v naši pobitosti seveda nismo vzeli seboj, kar bi bilo najbolj vredno in najbolj potrebno.

Zavedal sem se resnosti položaja, naše nesreče ter nam napovedane strašne in nezastužene kazni, zaklical sem gestapi v obraz: „Država, ki dela takšno krivico, ne more obstati in ne bo obstal!“

Zvedeli smo od v slovo prihajajočih, dobrih, a preplašenih sosedov, da se je izseljevanje začelo v sosednih farah že ob 4. uri zjutraj. Vprašanje, kdo in koliko bo še iz-

seljenih, se jim je bralo iz obrazov. Polurni rok za odhod se je zavlekel za približno eno uro. V slovo sva poškopila z ženo z blagoslovljeno vodo naš lepi dom, našo živino in vse, kar nam je bilo ljubo in drago, v trdnem prepričanju, da se bomo, če nas vsemogočni Bog ohrani pri življenju, spet vrnili.

Slovo sosedu, k kateremu sva se šla z ženo poslavljat, očitno ni bilo prisrčno. Po našem odhodu se je izkazalo, da je ta najbližji sosed prevzel ključ in začasno upravo zapuščene posesti. Dognalo in dokazalo se je s časom, da so bili sosedovi naši tajni opazovalci in ovaduhi za mali in veliki gestapovski aparat.

Krasen dan je bil 14. april 1942, ko smo se izseljenci poslavljali v policijskem avtu od vasi, fare in okolice. Peljali so nas proti naši volji v smeri proti št. Ilju. Poskusil sem se svojo srečo s prošnjo, če ženi in meni dovolijo za trenutek izstop iz voza in obisk domačega pokopališča. Na začudenje so nama to v spremstvu enega policista dovolili. Poslovala sva se od naših rajnih na pokopališču z mislijo in željo, da bi se jim po možnosti pridružila.

Po slovesu od rajnih sva se srečala slučajno še z našo prijateljico, kuharico izgnane preč. g. župnika Janeza Petriča, Pepo Sumper pd. Kobjanovo Pepo iz Loč. Bila je obupana in pripravljena tudi za izselitev in še na hujše. Poslovili smo se in nikdo od nas ni mislil, da je naše slovo za vedno. Uboga, nesrečna Pepa je bila pozneje od gestape aretirana in odvedena v koncentracijsko taborišče Ravensbrück v severno, hladno Nemčijo, kjer je bila na strašen način umorjena oz. živa od psi raztrgana.

Medtem pa naš prevoznik avto z dvema policistoma ni čakal, temveč je odpeljal z mojo materjo brez nas naprej in se je vrnil v kakih 20 minutah zopet nazaj, nakar sva midva z ženo in policist zopet vstopili.

Dobili smo v vozu prirastek in sicer pridno in mirno družino Filipa Režaj, pd. Zlosarjevo v Rovah z ženo Marijo ter 16. letnim Lipijem, 15. letnim Jozejem in 10. letnim Jokijem. Bili so vsi objokanih oči. Nad njihovo izselitvijo sem bil iznenaden in presenečen.

Vozili smo se skupno v prometnem policijskem avtu proti Celovcu. Na naši rajši smo opazili vasi kot izvmrte, le nemška policija, oborožena z brzostrelkami se je pojavljala tu pa tam. Ljudem-domačinom je šel strah izseljevanja v mozek ker nihče ni vedel, kako daleč bo segalo izseljevanje. Delo na polju in povsod je obstalo in mnogokatera družina je pripravljala potrebno imetje za prisilni odhod.

V celovškem predmestju na rožanski cesti se je naš avto ustavil. Na tem križišču je bil razporejen neki policijski štab, ki je z zemljevidi razporejal došle in odšle avtobuse za izseljevanje. V mestu samem smo opazili skozi okna avtobusa pri ljudeh neko razburjenje ali pa je bilo to le domišljija, nastala zaradi našega osebnega duševnega nemira.

V taborišču v Žreleu

Dospeli smo v začasno taborišče na Žreleški cesti v Celovcu, ki ga je policija, oborožena z brzostrelkami, strogo stražila in je bilo obdano še z visoko bodečo ograjo. Pri izstopu iz voza nas je obkrožila radovedna množica. Že isti dan pred nami izseljenih znanih in neznanih ljudi. Bilo jih je že mnogo iz cele slovenske Koroške, od Šmohorja v Ziljski dolini preko Gozdanj, Djekš, Rude in Pliberka pa do Labuda. Vsi, so mi bili znani kot odlični in ugledni možje in poštene družine. Začela se je za izseljence prava križeva pot brez znanega cilja. V barakah brez klopi, miz in postelj smo bili natrpani za dva dni in eno noč. Otroci, stari ljudje in bolniki so ležali na slami na tleh. Za jed smo dobili enkrat na dan neko toplo emulzijo (tekočo mešanico), ki ni bila ne juha ne kava. Bili smo strogo straženi in policija, ki je imela z izselitvijo že dovolj prakse, je bila premešče na za ta posel iz Slovenije na naše ozemlje. Policijski oklopni in napadalni avtomobili so zaporedoma švigali po taborišču in po mestu. Prometni avtomobili pa so dovažali zaporedno izseljence cel dan, celo noč in drugi dan 15. aprila 1942. Dovažali so mlade in stare

ter ženske in moške. Celotni vojaški dopustniki z raznih front in v popolni vojaški opremi so bili s svojo družino izseljeni. Niti na težke bolnike se ni oziralo, tako da je bila mati s tri dni starim dojenčkom brez zavestna izvečena iz avtobusa. — Kljub strogim predpisom in ukazom za popolno zatemnitev proti zračnim napadom povsod, se je nas v taborišču celo noč obsevalo s številnimi žarometi.

Dospela je v taborišče komisija nemške nacion. valne družbe (Deutsche Umsiedlungsgesellschaft) in nas izseljence izpraševala po vršno po naših zapuščenih domovih, po predmetih in inventarju ter pod grožnjo in pritiskom zahtevala podpis posameznega izseljenca-posestnika za predajo svojega posestva oz. imetja. Odvzeli so nam naša družinska imena in nam nadeli na vrat plosče z tekočimi številkami. Znak teh števil je pričal o nameri izselitve do 10.000 družin.

Nabralo se je za malo taborišče toliko izseljencev, da je začelo primanjkovati prostora celo na prostem. Dne 15. aprila 1942 proti večeru, so nas začeli zbirati v kolono in bili smo pod strogo policijsko eskorto odgnani na 1 km oddaljeni tovarni kolodvor v Celov-

cu. Vso našo prtljago in vse naše nam še preostalo imetje smo nosili na ramenih ali na hrbtu s seboj. Hišna vrata in okna, mimo katerih je šla naša kolona na neznano Golgato, so bila na policijsko povelje zaprta in zastražena. Zvedeli smo, da vlada v Celovcu in po vojašnicah radi izseljevanja v deželi in okrog Celovca veliko razburjenje. Saj v Celovcu samem se je rodila ta ideja in načrt za pospeševanje germanizacije brez pomisleka,

V mrzlo tujino

Na kolodvoru smo bili vagonirani v stare železniške vagonce z malimi prostorčki. Dobili smo vsak po en kosček kruha in klobase skozi okna vagonov. Vagoni so bili zaklenjeni in in strogo z policijo zastraženi. Vlak je odinil iz Celovca ob kaki 11. uri ponoči in smo dospeli po nepretrgani vožnji ob 5. uri popoldne na našo končno postajo Wassertrüdingen v Mittelfranken-u. Med vožnjo se nam ničesar ni nudilo za jed in matere so svojim dojenčkom na svečah grele mleko ali čaj, kar se jim je pač še posrečilo vzeti od doma seboj. Od tega našega transporta je torej izstopilo približno 400 ljudi v prej imenovani postaji, ostale — okrog 600 oseb — pa so odpeljali kakšnih 150 km dalje v taborišča Schwarzenberg, Hagenbüchach in Frauenaurach v Niederfranken.

V Wassertrüdingen nas je že čakala posadka iz 12 km oddaljenega taborišča Hesselberg pod poveljstvom SS-Oberscharführerja Hermannja Schneiderja, ki je bila oborožena. Prav tako so bile oborožene rjave sestre (nacionalsocialistične sestre rdečega križa). Bili smo jim javljeni kot nevarni balkanski banditi. Stare ljudi, otroke in bolnike ter našo prtljago sta odpeljala dva za to pripravljena kmetijska vlačilca (traktorja), vsi drugi pa so se morali podati peš v 12 km oddaljeno taborišče Hesselberg na vrhu najvišje gore (800 m) v Mittelfranken. Tam so bile delavske barake, ker se je nameravala sezidati velika šola za vzgojo nacionalsocialističnih vodij, a se je ta namera zaradi pre slabega oz. preostrega podnebja opustila. Bilo je približno 480 kvadratnih metrov stanovanjskega prostora za nas 400 izseljencev, tako da smo morali ležati prvi čas po dva v ozkih posteljah, drugi spet so ležali na golih tleh. Približno 2 meseca je trajala ta muka, da smo pretrpeli in preživeli predpisani rok sanitetne karantene. Strogo prepovedano nam je bilo se oddaljiti od našega taborišča. Vsak posameznik je doživel in preživel neizogibno prehodno taboriščno bolezen. Po tem roku pa se je začelo suženjsko trgovanje za nas še za delo sposobne osebe. Prva se je oglasila v taborišču tovarna Bosch A. G. iz Stuttgarta ter izbrala najposobnejše moške. Potem so se oglašala še razna druga manjša privatna podjetja, katerih predstavniki ali posestniki so bili bliže

da je prebivalstvo mesta z življenjem Slovenske Koroške krvno ozko povezano. Niso pomislili, da postane lahko kdo od njihovih sorodnikov prizadet in zgodilo se je, da so bili strici in tete teh največjih krvolokov z nami izseljeni. — Kamioni so dovažali še naprej iz cele Slovenske Koroške in kar je bilo za to dovažanje pogonskega goriva (bencina) na razpolago, bi se dalo po mojem strokovnem spoznanju prepeljati mnogo desetisočev ljudi.

povezani ali v sorodstvu z našimi SS-predstojniki. Dekleta pa so morala služiti po večini družinam SS-ovskih častnikov. Ostali moški in ženske, ki za težko delo niso bili več sposobni, so morali delati pri kmetih v okolici taborišča, ali pa so opravljali razna dela v taborišču samem.

Vsa došla in odhajajoča pošta, bodisi v taborišču ali zunaj v delo vključenih izseljencev, je bila strogo cenzurirana. Za najmanjšo — četudi pravično — kritiko so bili izseljenci kaznovani, mnogokrat poslani celo v uničevalno koncentracijsko taborišče Dachau. — Plača za delo je bila našim izseljencem pri raznih podjetjih odmerjena po nizkem ključu za manjvrednega človeka — takozvanega „Untermensch“, kakor je to veljalo za vse vzhodne slovanske narode. Plača za delo v taborišču pa je bila 15 pfenigov na dan. Hrana je po računu taboriške uprave stala za osebo povprečno 45 pfenigov na dan, v to vsoto so bili vključeni tudi stroški za stanovanje, luč in kurjavo. Redilo in pitalo se je na račun izseljeniške hrane letno več svinj za SS-predstavnike izseljeniških taborišč.

Dvakrat na teden po eno uro je bil zdravniški pregled od nacističnega zdravnika z zlatim strankinim znakom NSDAP, ki je bil napram nam izseljencem zelo surov.

Običajno v ponedeljkih je pripeljal lep osebni avto več SS-častnikov, ki so se maštili z dobro pojedino, predvsem z mesom za katero smo bili izseljenci v nedeljo, torej en dan prej prikrajšani.

Za našo šoloobvezno mladino niso bile dovoljene javne šole v okolici ali drugod, pač pa je poučeval otroka ta ali oni izseljenec — kmet v pisanju, čitanju in računstvu po nekaj ur na dan v taborišču. Razumljivo, da so zato otroci za časa naše izselitve (¼ leta) na pouku mnogo zamudili.

Mnogo odraslih fantov in moš je bilo vpoklicanih v nemško vojsko, od katerih se nad 30 ni več vrnilo. Med njimi je tudi moj edini otrok, sedemnajstletni sin Stojan Vinko.

Dan na dan, posebno pa v petkih nam je trobil radio v posebnih poročilih zmage nemške vojske na raznih vojnih frontah, kar nam je naravnost trgalo srce in rinilo našo rešitev v daljavo.

Naša rešitev

Koncem prosinca leta 1943, pa smo prisluhnili in zvedeli za velik poraz pri Stalingradu in pozneje za kapitulacijo Mussolinijeve Italije. Dvigalo nam je pogum in radostno poživljalo upanje v našo bližajočo se rešitev.

Posebno korajžo in zavest pa nam je dajalo zmagovito prodiranje narodnoosvobodilne vojske v Jugoslaviji pa tudi v naši ožji domovini, v Slovenski Koroški.

Nacifazišem se je po težkih udarcih Rdeče armade, zavezniških vojsk in partizanskih odredov raznih zasedbenih narodov začel krhati. Krivcem naše izselitve se je začela vzbujati slaba vest in začeli so posredovati izseljencem rešitev iz taborišča. S časom je uspelo marsikateri družini, da se je rešila iz taborišča in dobila delo in življenjsko možnost v kakšnem kraju bliže domovini, pač pa izven Koroške dežele. Tako se nas je okrog 1700 izseljencev iz Slovenske Koroške znašlo ob zlomu hitlerjevega rajha dne 8. maja 1945 raztresenih po vseh koncih in krajih propadle Velike Nemčije, kjer smo čakali na vrnitev v domovino v trdni veri, da bo trpljenja in zapostavljanja slovenskega ljudstva na Koroškem za vedno konec.

S kapitulacijo hitlerjeve nemške vojske se je zlomilo nasilje fašističnega režima, toda nam izseljencem še ni bila dana možnost, da bi se vrnili v domovino. Totalna vojna

hitlerjanskega zverinstva je uničila in porušila vsa prometna sredstva tako, da je bilo potrebno mnogo časa in truda za ureditev vsaj najpotrebnejših prometnih sredstev in zvez. —

V začetku imenovane družine Šentiljske fare smo bile ob zlomu tretjega rajha na delu pri veleposestniku Humberskega gradu, in sicer na njegovih posestvih v okolici Dunaja. Grozila nam je po tritedenski nevarnosti v kotlu težkih vojnih borb, lakota. Toda zmagovita ruska vojska nam je nudila najpotrebnejše za prvi čas, dokler ni dospela jugoslovanska repatricijska komisija na Dunaj, ki nam je koncem meseca junija 1945 posredovala in omogočila povratek proti domovini. Po tritedenski rajši iz Dunaja na Koroško (330 km) smo dospeli po treh letih, treh mesecih in treh dneh, dne 17. julija 1945 zopet na svoje domače rojstne domove.

Osvobodila nas je, kakor sem že prej omenil, Rdeča vojska, omogočila pa nam je povratek v domovino Repatricijska komisija FLRJ. Bilo je mnogo ovir, ker je Slovensko Koroško zasedla zavezniška vojska Velike Britanije, ki je dala dovoljenje za vrnitev izseljencev šele na izrecno prošnjo. 140 izseljencev, ki smo se vračali preko Titove Jugoslavije, smo bili prisiljeni uživati gostoljubnost materinskega naroda v Sloveniji. Podali smo se naprej na stara domača koro-

Pred devetimi leti — nasilno izseljeni

Ška tla na Bukovje pri Dravogradu, kjer smo čakali več kot 14 dni na dovoljenje britanske zasedbene oblasti na Koroškem za vrnitev. Dovolil se nam je prehod na demarkacijski črti Jesenice—Podroščica in smo se morali zato peljati preko Maribora—Celja—Ljubljane na Koroško.

Slučaj je hotel, da je velika večina izseljencev dospela isti dan 17. 7. 1945, na koroška tla. Mi prej navedena skupina preko Jugoslavije v Podroščico, drugi pa preko Bavarske in Solnograške v Beljak. Naš prihod ni bil — kakor smo vsi takoj opazili — posebno dobrodošel. Izseljenci, došli v Beljak, so bili celo neprijetno iznenadeni in skoraj napadeni, ko so se uprli nameri, da bi jih peljali nazaj v Nemčijo.

Našo skupino izseljencev iz Podroščice so

prepeljali britanski avtomobili v domače kraje.

Ko smo dospeli na naše domove, smo našli tam tuje ljudi, ki so dospeli na dan naše izselitve, prostovoljno iz Kanalske doline. Pustili so tam svoje male domove in domovino samo zato, da bi mogli uživati v hitlerjevem rajhu, katerega je lažnjiva propaganda slavela do zadnjega dne njegovega zloma. Tisto noč, ko je nas izseljence, Slovence - antifasiste, hitlerjeva gestapo transportirala v zaklenjenih in zastraženih vagonih v tujino in v preganjanje, so se kanalski pritepenci in naši preganjači z godbo in plesom veselili nad ropom in zabavali nad nami. Naše nam prisilno odvzete domove so prevzeli v svojo last imenovani brezvestni pritepenci in opanti za Nemški rajh.

mestju Celovcu, se je množica po končani prireditvi nehote morala podati proti središču mesta. Ko so dospeli manifestanti v mesto, jih je napadla policija s kamenjem in motornimi brizgalnami.

Ta napad policije je samo ponovno potrdil naše prepričanje, da smo bili izseljeni zaradi tega, ker se nismo hoteli odpovedati svojemu narodu in smo kljubovali načrtu nasilne germanizacije naše zemlje. Ta napad pa je bil hkrati znamenje, da na Koroškem še vedno ni prenehalo šovinistično mišljenje in da za Slovence še vedno veljajo drugi zakoni kakor za ostale državljane.

Tudi naslednja borba za popravilo škode je pokazala, da kljub odstranitvi nacističnega nasilja na Koroškem še vedno ni volje za popravilo škode, storjene koroškim Slovincem. Ni mogoče opisati vseh pomanjkljivosti pri ocenitvi škode niti ni mogoče naštetih vseh mahinacij pri izplačilu ugotovljene škode: vse kaže, da so na delu tudi še danes šovinistične sile, ki jim ni za pomiritev v deželi. To so iste sile, ki so, kakor je dokazal proces proti Maier Kaibitschu, zakrivile izselitev samo; to so iste sile, ki so omogočile izpustitev zločinska Maier Kaibitscha; te sile tudi danes na vse mogoče načine poskušajo slovenske izseljence ogoljufati za upravičeno popravilo škode. Če pomislimo, da izseljencem še vedno ni bilo izplačanih 756.461 šil. od strani komisij koroške deželne vlade ugotovljene in cenjene škode in da številni izseljenci do danes še niso dobili izplačane niti 50 odst. uradno ugotovljene škode, da so nadalje bile izplačane številne vsote neposredno pred zamenjavo denarja, je razumljivo, da Zveza slovenskih izseljencev še nikakor ni mogla zaključiti borbo za popravilo škode. Do te borbe je moralno upravičena tem bolj, ko je na drugi strani znano, da so priseljenim južnim Tirolcem in Kanalcanom zamenjali v številnih primerih celoten denar 1:1.

Zveza slovenskih izseljencev bo zastopala koristi svojih članov tudi v bodoče z vso resnostjo in v vsem poudarkom. Dolžnost vseh članov pa je, da Zvezo podpirajo v njenih naporih. Ko bomo prihodnje, leto praznovali 10-letnico stranotnega 14. in 15. aprila, naj zabeležimo, da smo strjeni in enotni doslegli upoštevanje naših pravic in izpolnitev naših upravičenih zahtev! Zavedajmo se, da je le v enotnosti moč, skupno trpljenje naj nas združi v skupnih naporih!

Vinc Gröblacher

V domovini — borba za pravico

Vsem izseljencem je že junija leta 1942. gestapa v Celovcu dostavila v taborišča odlok, da je vse njihovo premoženje na Koroškem zaseženo in prevzeto od Nemškega rajha.

Z odlokom I., člen 2 britanske vojne oblasti se mora vse premoženje vrniti in po sklepu provizorične koroške deželne vlade od dne 9. maja 1945 vrnitev vsega zaseženega imetja izvesti.

Provizorična koroška deželna vlada je imenovala tri komisije za ugotavljanje izseljenecem povzročene škode, katera znaša okoli 2.000.000 šilingov. Cenitve večina izseljencev ne prizna, ker so vodili te komisije ljudje, kateri so sami prizadeti kot sopovzročitelji izselitve.

Vprašanje koroških slovenskih izseljencev obravnava na eni strani koroška deželna vlada, na drugi strani pa posamezni izseljenec. Izseljenci so po večini kmetje-posesniki ter delavci-posesniki, nevešči v zastopanju svojih pravic. Zato so se združili v Zvezi slov. izseljencev dne 1. februarja 1946 v Celovcu.

Zveza slov. izseljencev se je, kakor predvideva zakon prijavila, toda varnostna direkcija je ni hotela dovoliti. Šele na pravočasno vložen priziv je po večkratni urgenci njeno ustanovitev priznalo Notranje ministrstvo kot najvišja društvena oblast.

Omeniti moram še, da so Kanalcani, torej neavstrijski državljani, ki so prevzeli ukradeno premoženje in imetje izseljencev, prej dobili dovoljenje za združitev v „Bund

der Kanaltaler“, ki ima nalogo, da zastopa interese članov — Kanalcinov proti nam izseljencem.

Ko je „Zveza slov. izseljencev“ zaprosila kor. dež. vlad. za dovoljenje prireditve svečanosti ob 4. obletnici izselitve in za prepustitev mestnega gledališča v to svrhu, niti za prvo niti za drugo ni bilo dovoljeno. Pač pa je dosegel POOF za Slov. Koroško dovoljenje za zborovanje slov. izseljencev dne 15. aprila 1946 v Kino-dvorani v št. Rupertu. Knezoškofijski ordinariat v Celovcu pa je prepovedal maševati v zahvalo za srečno vrnitev izseljencev in za dušni pokoj 90 umrlih izseljencev. Krški knezoškof je s tem, da nima potrebe pustiti brati sv. mašo za 1700 vernikov, jasno dokazal, da mu je slej ko prej bolj pri srečju šovinistična miselnost kot „dušni blagor“, ki bi moral biti zanj „najvišji zakon“.

Na dan 15. aprila 1946, ko bi se morali zbrati izseljenci — za kar so se že odločili v raznih taboriščih po Nemčiji, k vsakoletnem svidenju in spomin strašnim dnevom 14. in 15. aprila 1942 — v Volkskinu v Celovcu — št. Rupertu, so zastražila cela krdela orožništva prehode in cestna križišča po vsej Slovenski Koroški in s tem zabranili dvema tretinama izseljencev udeležbo na svečanosti.

V dvorani Volkskina, ki je bila do zadnjega kotička zasedena, se je vršila svečanost OF za Slov. Koroško v spomin slov. izseljencev z velikim navdušenjem vseh navzočih. Ker se je vršila slavnost v pred-

Julis Fučik:

Zasliševanje

Pod okni stoji gestapo in meri s samokresi v sobo. S hodnika se skozi vlomljena vrata zlivajo tajni agenti v kuhinjo in naprej v sobo. Eden, dva, trije, devet mož. Ne vidijo me, ker jim stojim ravno za hrbtom, za vrati, ki so jih odprli. Lahko bi torej nemoteno streljal. Toda devet samokresov je naperjenih na dve ženski in tri neoborožene moške. Če ustrelim, padejo oni prej kot jaz. In tudi če bi hotel ustreliti samo sebe, se bo začelo streljanje vse križem in oni bodo njegove žrtve. Če ne streljam, bodo morda sedeli pol leta, morda leto in revolucija jih bo osvobodila žive. Samo Mirek in jaz se iz vsega ne moreva izviti, naju bodo mučili — iz mene ne bodo dobili ničesar, a iz Mirka? Človek, ki se je boril v Španiji, človek, ki je preživel dve leti v koncentracijskem taborišču v Franciji in ki se je med vojno ilegalno prebil iz Francije prav do Prage — ne, tak človek vendar ne bo izdal. Dva trenutka imam, da se premislim. Ali so mogoče trije? Če ustrelim, ne rešim ničesar, samo sebe obvarujem muk, zato pa brezmiselnou žrtvujem štiri tovariše. Je tako? Da!

Odločeno.

Stopim iz skrivališča.

„A, še eden!“

Prvi udarec v obraz, ki naj bi me bil menda podrl na tla.

„Hände auf!“

Drugi udarec. Tretji.

Tako sem si to reč predstavljaj.

In vzorno vrejenega stanovanja je že samo kup razmetanega pohištva in črepinj.

Nadaljnji udarci z rokami, z nogami.

„Marsch!“

Naložili so me v avto. Samokresi so ne prestano naperjeni vame.

Dolg, mršav komisar, ki je vodil nočni napad, devlje samokres v žep in me vodi v svojo pisarno. Prižiga mi cigareto.

„Kdo si?“

„Profesor Horak.“

„Lažeš!“

Ura na njegovi roki kaže enajst.

„Preiščite ga!“

Začenja se pregled. Slačijo me.

„Ima legitimacijo.“

„Na ime?“

„Profesor Horak.“

„Ugotovite!“

Telefon.

„Seveda, ni prijavljen. Legitimacija je ponarejena.“

„Kdo ti jo je dal?“

„Polijsko ravnateljstvo.“

Prvi udarec s palico. Drugi. Tretji. Ali naj jih štejem? Te statistike, fant moj, ne boš nikdar več nikjer ponovil.

„Ime? Govori! Naslov? Govori! S kom si govoril? Sicer te zbijemo do smrti!“

Koliko udarcev neki vzdrži zdrav človek? Radio tuli polnoč. Kavarnе se zapirajo, zadnji gosti se vračajo domov. Dolgi, mršavi komisar stopa v sobo z veselimi nasmehom:

„Vse v redu... gospod urednik?“

Kdo jim je to povedal? Jelinkovi? Saj ti niti ne vedo mojega imena.

„Vidiš, vse vemo. Govori! Bodi pameten.“

Zanimiv slovar! Biti pameten = izdati. Nisem pameten.

„Zvežite ga! In naložite mu jih še!“

Ena ura. Zadnji tramvaji odhajajo, ulice so se izpraznile, radio vošči svojim najzvestejšim poslušalcem lahko noč.

„Kdo je član Centralnega komiteja? Kje

so radijske oddajne postaje? Kje so tiskarne? Govoril Govoril Govoril!“

Zdaj že lahko spet mirneje štejem udarce. Edina bolečina, ki jo čutim, so razsekane ustnice.

Dve po polnoči. Praga spi, morda kje v spanju zastoka otrok.

„Govoril Govoril!“

Tri ura. S periferije prihaja zgodnje jutro, zelenjadarji se bližajo trgov, pometaji prihajajo na ulice. Morda dočakam še eno jutro.

Privedejo mojo ženo.

„Ga poznate?“

Požiram kri, da ne bi videla... pa saj je to neumno, ko mi pa kri teče od vsakega delčka v obrazu in s koncev prstov.

„Ga poznate?“

„Ne poznam!“

Tako je rekla in niti s pogledom ni izdala svoje groze. Zlata moja. Držala je dogovor, da me nikoli ne bo priznala za moža, četudi je zdaj to že bilo nepotrebno. Le kdo jim je povedal moje ime?

Odvedli so jo. Poslovil sem se od nje z najveselejšim pogledom, ki sem ga še zmoget. Morda niti vesel ni bil. Ne vem.

Pet ura, šest, sedem, deset, poldne, delavci hodijo na delo in z dela, otroci hodijo v šolo in iz šole, v trgovinah prodajajo, doma kuhajo, morda se je zdajle mati spomnila name, morda tovariši že vedo, da sem zaprt, in morda že odvijajo varnostne ukrepe... kaj, če bi govoril... ne, ne bojte se ne bom, verjemite mi. Pa saj tudi konec ne more biti več daleč. Saj je vse samo še sen, mučen, vročičen sen, udarci padajo, potem me obliža voda, pa spet udarci in spet „govori, govori, govori!“, jaz pa še vedno ne morem

umreti. Mati, oče, zakaj sta me rodila tako močnega?

Potem sedim. Miza pred menoj izginja in se spet pojavlja, nekdo mi daje piti, nekdo mi ponuja cigareto, ki je ne morem držati, nekdo mi skuša obujati čevlje in pravi, da ne gre, in potem me na pol vodijo, na pol nesejo po stopnicah v avto, peljemo se, nekdo spet meri vame s samokresom, kar me sili v smeh, prehitimo tramvaj, ovenčan z belim cvetjem, svatovski tramvaj, toda morda je vse to samo sen, morda je to samo vročica ali umiranje ali celo smrt. sama. Saj je umiranje vendar težko, tako umiranje zdaj pa ni nič, to je lahkotno umiranje, kakor puh, samo še pihneš, pa bo vsega konec.

Nekdo me zdaj udari po glavi in zavpije, naj dvignem roke in počepam; pri tretjem počeptu padem...

Slok esesovec stopi nad menoj in me brca, naj vstanem. Kako je vse to odveč! Spet me

Mihael Marjan Klinar:

Koča v grapi

I.

Ogenj gori...

O, ogenj mnogo pove,
izraža dom in življenje,
ljubezen in hrepenenje,
raztaja led in ogreje srce...

Ogenj gori...

Okrog njega smo zbrani —
ona družina,
veže nas radost in bolečina...
Mi smo partizani!

Ogenj gori

in kadar vzplamti,
izraža borbo in nove ljudi...

Koča v grapi...

Trhla debela sijajo v prečudni luči...
Vrnili smo se iz borbe in muči
nas spanec...

Koča v grapi...

Našli smo novo ognjišče...

Tovariši spijo...

Iz trudne in sive
preteklosti so vstale misli

Koča v grapi...

Vstopil sem vate kakor v svetišče
in molil prestaro molitev,
ki jo srce iz vekov v veke izreka,
našo molitev,
molitev v človeka...

II.

Da, zapuščena tvoja je ledina,
strebili bomo jo in razorali,
s krvjo najboljšo polja posejali,
spojili z zemljo se, o domovina!

Nad tabo spet bedela bo sinjina
neba in žarki sonca bodo ti sijali
vse lepše kot sedaj in se igrali,
odsevala jih jezer bo gladina...

In če med žito se bo vkradlo pleve,
strebili bomo ga in ga požgali,
pa če bi zate zopet kri dajali!

In če bi ne, bili bi kakor šleve...
Za tebe bi stopili vedno v vrste,
pa če pogoltnejo nas bele krste!

nekdo poliva, spet sedim, neka ženska mi sili zdravilo in me vprašuje, kaj me boli, in tedaj se mi zdi, da je vsa moja bolečina v srcu.

„Ti nimaš srca“, pravi sloki esesovec.

„O, imam!“ pravim in sem nenadoma ponosen, da imam še vedno toliko moči, da se zavzamem za svoje srce.

Potem se spet vse izgubi, zid, žena z zdravilom in dolgi esesovec...

Pred menoj so odprta vrata celice. Tolsti esesovec me vleče noter, trga z mene cunje srajce in me polaga na slamnjačo, otipava moje nabuhlo telo in naroča, naj mi dajajo obkladke.

„Poglej“, pravi drugemu in maje z glavo, „poglej, kaj znaol!“

Iz neskončne daljave pa spet slišim mirni, tihi glas, ljubezniv kakor božanje:

„Do jutra ne bo ostal.“

Čez pet minut odbije ura deseto. Je kra sen, spomladanski večer 25. aprila 1942.

(„Zapiski izpod vešal“ — odlomek)

KOLENDAR

21. april, sobota: Anzelm
22. april, nedelja: Soter in Gaj
23. april, ponedeljek: Vojteh
24. april, torek, Juri

SPOMINSKI DNEVI

21. 4. 1910 — Umrli ameriški pisatelj in humorist Mark Twain. — Ustanovni kongres socialistične delavske stranke v Beogradu, ki se je pozneje preimenovala v KPJ. — 1924 — Umrli slavna igralka Eleonora Duse.
22. 4. 1879 — Rojen v Simbirsku, danes Uljanovski, Vladimir Iljič Uljanov — Lenin. — 1724 — Rojen v Königsbergu filozof Immanuel Kant. — 1947 — Umrli v Ljubljani nestor slovenskih igralcev Anton Cerar — Danilo. — 1943 — Umrli v Ljubljani slikar Rihard Jakopič.
23. 4. 1944 — Patulja 12 partizanov zaprla promet na cesti St. Ilj — Vesca.
24. 4. 1942 — Izdana odredba o streljanju talcev v „Ljubljanski pokrajini“. — 1944 — V Postonjski jami partizani uničili 1000 sodov bencina in nafte, ki so jih Nemci skrili tja pred letalskimi napadi. — 1944 — Ustanovljena koroška grupa partizanskih odredov.

SUHA

Občinski odbor občine Libelice je sklepal o občinskem proračunu za tekoče leto. Iz poročila je bilo razvidno, da je občini uspelo sprejeti od dravograjске elektrarne zaostale davke, zaradi tega v preteklem letu občinsko gospodarstvo ni izkazovalo primanjkljaja. V preteklem letu je občina obnavljala šolo v Potočah, in je gradnja stala 77.000 šilingov. K tej vsoti je prispevala dežela 41.177 šil. V hribovite kraje, ki tvorijo večji del libeliške občine so gradili v preteklem letu dve prepotrebni poti in sicer na Ivnicu, ki je stala 6104 šilinge in na Gradišče za vsoto 11.104 šilingov. Gradnja poti na Gradišče se je podražila zaradi izgradnje nekaterih mostov. Požarni brambi v Potočah je občina prispevala za nabavo brizgalne 9437 šilingov in požarni brambi na Suhi za nakup voza 2900 šilingov.

Novi proračun izkazuje v glavnem naslednje postavke: Prejemki: Uprava 990 šilingov, pregled mesa 1850 šilingov, šolstvo 390 šilingov, razni manjši prispevki za mladinsko skrbstvo in gradnjo 3200 šilingov, za povzdigo gospodarstva, donosi deležev 175.740 šilingov, h čimer spet prispeva elektrarna največji delež. Izdatki pa izkazujejo: Za upravo 32.070 šilingov, policijo 1950 šilingov, za šolstvo 22.670 šil. in sicer za šolo v Potočah 9440 šilingov in za šolo na Suhi 9930 šilingov, ostanek pa za šolo na Komlu in v Pliberku. Za socialno oskrbo in bolnišnice je določena vsota 11.200 šilingov, za vzdrževanje cest in poti 9200 šilingov in za nabavo voza za brizgalno požarne brambe v Potočah 3000 šilingov. Državi in Zvezi občin mora občina nakazati 98.940 šilingov.

Po naši zemlji

Dr. Polde Markic

Dr. Polde Markic, zdravnik v St. Jakobu v Rožu, je v najlepši svoji moški dobi, star šele 41 let, nepričakovano in nenadoma preminul. V noči, dne 17. aprila 1951, je podlegel srčni kapi in zjutraj so ga našli na domu mrtvega. V četrtek, dne 19. aprila t. l. so ga ob udeležbi številnih gostov in zastopnika Demokratične fronte delovnega ljudstva predsednika dr. Petka izročili materi zemlji, na pokopališču v St. Jakobu k zadnjemu počitku.

Vest o tako nenadnem in preranem odhodu zdravnika dr. Poldeta Markica se je hitro razširila v St. Jakobu in okolici, kjer je nazadnje vršil svojo prakso, pa tudi drugod po slovenskih krajih in vaseh Koroške in globoko užalostila številne njegove znanke in prijatelje, posebno pa neštete njegove hvalne paciente, ki jim je s svojo zdravniško znanostjo rešil življenje.

Življenjska pot pokojnega zdravnika dr. Poldeta Markica nikdar ni bila lahka in rožnata. Pred 41. leti je bil rojen kot sin proletarskih staršev v nekem tržaškem predmestju, kjer so se starši le s težavo privali skozi življenje. Nato so se starši vrnili nazaj na Koroško v Malo ves pri Globasnici, kjer je bil oče doma. S starši je prišel na Koroško tudi sinček Polde in pasel krave v Mali vesi in obiskoval ljudsko šolo v Globasnici. Fant je bil nadarjen in se je z lahkoto učil in kaj kmalu prekašal v svojem znanju svoje sošolce.

Zaradi tega, ker je bil Polde brihten in nadarjen so se starši in tudi na prigovarjanje drugih odločili, da so ga dali študirat. Polde je vstopil v celovško gimnazijo in bil gojenec v Marijanišču, ker so ga namenili za duhovniški poklic. Toda mladi, nadarjeni študent ni čutil v sebi poklica, da bi postal duhovnik, zato je v petem razredu izstopil iz Marijanišča, čeprav se mu je gmotno stanje zelo poslabšalo. Nastopil je pot bednega slovenskega študenta, večkrat lačen, kakor sit in brez denarja v žepu. Toda s svojo voljo in energijo je zmagoval vse težkote in se skušal prebiti kakor je vedel in znal. Da si je prislužil nekaj grošev za najnujnejše potrebe in za študij, je v počitnicah prijel za ročno delo na žagi in tako pregaral počitnice.

Kot študent se je z vso dušo vključil v slovensko študentsko življenje, sodeloval na

sestankih in bil odkrit tovariš svojim sošolcem. Bil je sotruden dijaškega lista „Dijaške vaje“ in „Zvezde“ in na počitniških dijaških sestankih ga ni manjkalo, kjer je pridno sodeloval in se kmalu uvrščal v napredne vrste.

Po maturi se je vpisal na univerzo v Ljubljani, kjer se je posvetil študiju medicine. V težkih socialnih razmerah, ki se nikakor niso zboljšale in so brez dvoma vplivale tudi na njegov značaj in življenje je nadaljeval medicinske študije na univerzi v Inomostu, kjer je leta 1937 promoviral za doktorja medicine.

Nato je mladi doktor delal zdravniško prakso, dokler niso tudi njega nacistični nasilniki izgnali v pregnanstvo, kjer je moral pretrpeti do konca vojne. Toda tudi kot pregnanec je kot zdravnik marsikateremu tovarišu sotrpino rešil življenje.

Po vojni se je vrnil v domovino in postal zdravnik v Pliberku. Kmalu si je osvojil širok krog zdravniške pomoči potrebnih in je vsepovsod veljal kot dober in priznan zdravnik. Po svojem prepričanju je bil napreden človek, zaveden Slovenec in odločen pobornik za pravice svojega naroda, katerih izpolnitev je videl le v priključitvi k materinemu narodu. Ta njegova usmerjenost in ker je bil zares ljudski in v širokih krogih ljudstva priljubljen, mu je nakopalo v nekaterih vplivnih nacionalnih pliberskih krogih sovraštvo. Pričeli so mu delati ovire, niso mu hoteli dati stanovanja in prostorov za ordinacijo in niso odnehali, dokler ga v Pliberku niso onemogočili. Ostal pa je v Pliberku neštetim, ki jih je zdravil in v prevelikih primerih brezplačno v najboljšem in trajnem spominu. Zaradi svojih lastnih stalnih materialnih težkoč, je imel silno razvito socialno čustvovanje in ni mogel preko tega, da je revnejšim in bednejšim delil svojo zdravniško pomoč tako rekoč zastoni. Sam je pri tem gmotno trpel in doživljal mnogokatera razočaranja, ki so brez dvoma vplivale na njegovo življenje, da je iskal uteho in pozabo na svoj način, kar seveda ni bilo vedno v njegov prid. Kdor pa ga je poznal, poznal njegovo življenjsko pot, ga je mogel tudi razumeti.

Dalje časa je bil potem brezposeln. Končno se je ustavil v St. Jakobu, odkoder smo prejeli naslednjo osmrtnico:

„Ni bilo noči, ni bilo poti, ni bilo hude ure, ki bi ga zadržala, kadar smo ga potre-

bovali — tako se je boril proti smrti, ki ji je v teh pomladnih dneh — prezgodaj podle-

Poleg gornjih ugotovitev pa smo dolžni danes, ko smo se poslovili od njega zapisati še naslednje:

Imel je za seboj težko pot slovenskega izobraženca na Koroškem. Še kot študent je imel težko življenje: ni bilo denarja za kosilo, za knjige, za stanovanje. Njegov talent so spoznali šele v bolnici v Wolfsbergu. Imel je dar rojenega kurirja, toda to ni bilo dovolj v onih časih in gestapovci so ga vlačili vklejenega v verige po mnogih taboriščih rajha, zaradi tega, ker je bil pošteni naš dohtar in nikoli ni zatajil svojega rodu.

Pišemo osmrtnico in moramo povedati, da bi ga morala spremiti pesem, ki jo je ljubil in ki si jo je zaslužil takrat, kadar je v dežju, v snežnem metežu hitel po poteh naše širne občine. Spremila naj bi ga pesem, kajti umrl je ko se je povrnila vigred in ko bo vse ozelenelo — al' prijatelja, našega dohtarja ni več med nami!

Življenje našega dohtarja pa je bilo trdo vse do zadnjih dni. Še nedavno tega se je drznil neki list z dvomljivo legitimacijo, da je neodvisen — to je „Kleine Zeitung“, — klevetati ga zaradi tega, ker ni bil trd do nevednih ljudi — ker je imel mehko srce in ni zaradi napak prijavljaj — nevednih ljudi.

Tudi to smo bili dolžni napisati resnici na ljubo in lažnikom ter klevetnikom navkljub.

In danes dr. Poldeta Markica ni več. Polde, ki je bil ves socialen in ljudski človek, dober zdravnik in najboljši zvest tovariš bo ostal vsem, ki so ga srečavali na njegovi življenjski poti, v trajnem, lepem spominu.

PLIBERK

V grob na pokopališču pod Libičem so preteklo soboto položili moža, ki mu je bilo življenje delaven dan. Umrli je tesar Kivač, ki je užival zaradi svojega neoporečnega, odkritega značaja in svoje neutrudne delavnosti spoštovanja in ljubezen vseh, ki so ga poznali. V Pliberku je že tako, da moramo priznati vrline možu, ki je v tem ozračju ohranil slovensko narodno zavest in zvestobo svojemu ljudstvu do zadnjega. In tak je bil pokojni Kivač, ker je nosil v svoji notranjosti čast in poštenje in znal ločiti razliko med tem kaj je pravilno in kaj ni.

Naj si Kivač od svojega trudapolnega dela odpočije! Mi pa ga bomo ohranili v trajnem lepem spominu, preostalim pa naše sožalje!

Ksaver Meško:

NA POLJANI

28. nadaljevanje

V.

Zgodilo se je na Trati, kar se dogaja pri nas šestokrat: umirajočemu domu pomagajo ali poskušajo pomagati z ženitvijo. Na račun srca se godi dostikrat to, na račun sreče. Hlapec zemlje čuti, da je zemlja močnejša od njega, in žrtvuje ji vse, samo da ostane še za naprej združen z njo, njen suženj, dasi se imenuje njenega gospodarja.

Doli v trgu je poiskal oče Petru nevesto. Ni pletla ljubezen nežnih sladkih vezi med srci. Ker resnično, bil bi čudež, ki bi ga ne vedel najmodrejši kam zapisati in bi ne vedel, kje mu kaj najde izvor in začetek, če bi v srcu Petrovem, povsem sličnemu srcu očetu, v trdosti, le bolj pokvarjenemu, nego je bilo očetu, vzklikla čudežna cvetka prave ljubezni. In ravno tak čudež bi bil, če bi Trati, na smrt obsojeni zaradi pomanjkanja ljubezni, dala novo življenje in bi jo otele pogube in propasti ljubezen, resnična, nesebična, čista in blažena. Morda se zgodi kda tako čudo, a poprej se mora oprati greh Tratin s trpljenjem in s pokoro.

Ker zdaj — kje je bila ljubezen? Na vešti Petrovi je bil skriven greh, kričeč k jezi

in pravičnosti božji po maščevanju; na očetu vesti so bili računi brez ljubezni, spekulacija z ljubeznijo, z najsvetejšim. Tako je bila onečašena prvi dan, ko so pomislili na nevesto, vsa ljubezen, vsa prihodnost je bila vržena v naročje nemili na usodi.

Oče Malke, izbrane prihodnje gospodarice na Trati, je bil trgovec v trgu. Že od nekdaj je bil v kupčijskih zvezah s Tratnikom in z bratom Tomažem. Pri nenadnem propadu Tomaževem so prišle v nevarnost velike vsote. Navrh je imel sam dolgove, dasi ga je cenil svet za velikega bogataša.

Tako so se pričeli računi. Železnik je upal, da opomore z bogastvom nevestinem Trati; oče Malkin je računal, da dobi s pomočjo te zveze še najlažje svoje; česar pa ne dobi, naj ostane v posestvu: dota Malkina.

V svetli kočiji se je pripeljala nevesta v glade na Trato. Šla je čez prostrano dvorišče — in čutila se je zelo svobodno. Oglelala si je topole od vrha do tal — in se je čutila visoko in krepko. Ogledala si je pomosni dom, nanovo pobeljen, okna pobarvana sveže — in je pokimala še dokaj zadovoljno. Hlevom se ni približala, na njive je pogledala z dvorišča in ni grajala ničesar: bila so

obdelana, valovilo se je žito na njih. Zanimalo je v srcu ni to, ne ono, niti ženin ne. Oče je hotel tako, in bila je voljna, da ga vzame. V srcu pa je gojila ljubezen do lepega trgovskega pomočnika, ki pa je bil na njeno in svojo nesrečo siromak.

Tako so onečaščali ljubezen vsi, tudi nevesta. A grehu vseh je sledila kazen za petami, tudi grehu nevestinemu. Ker komaj je prestopila prag Tratin, žena in gospodarica, se je zadela ob nesrečo, sedečo na pragu. In izročena ji je bila od tiste ure...

Sredi noči je planil po koncu iz spanja mlinar Matija.

„Kristus božji, kaj je?“

Groza je bila v srcu in v mislih, kakor bi videl stopiti čez prag pravkar deklo božjo, belo smrt. Videl je sicer ni, a slišal je njen klic. Resnično, ni se motil klic smrtin je moral biti in ničesar drugega!

V oni noči je bilo to, ko so praznovali na Trati poroko Petrovo z Malko.

Gori v hribih je ležala tisti večer na bori postelji sestra Andrejeva, mati Jeričina, in je ihtela polglasno in bridko. Bolehala je že tedne. Ne toliko starost, trpljenje življenja ji je izpodkopalo moči, na posteljo pa sta jo vrgla greh in sramota hčerčina.

Za mizo je dremala vsa zbegana in objokana Katra, najmlajša sestra Jeričina. V kotu ob stari peči je sedel na nizkem stolcu Andrej, komolca naslonjena ob kolena, ves

obraz skrit v velikih rokah, da so se videli le lasje, zelo osiveli od dne, kar je zapustil Poljano. Sedel je kakor odrevenel. Le ko je zahtela bolnica glasneje, se je zganil, je zagrebel glavo še bolj v roke in se je zvil še globeje v dve gubi, kakor bi ga udarjala težka pest po glavi in po ramah.

„Glej, o Andrej, slovo si dal Trati, da rešiš biser. Na tvoji vesti je bil, čistega ti je izročila mati, a glej, sedaj...“

„Jaz nisem kriv!“

In res je bil nedolžen. To je vedel določno, priznati je morala to tudi sestra in je res priznavala. A vendar je bilo neskončno bridko, ko so vstajala v duši zlogolka očitanja: „Čemu se nisi brigal bolj za dete, čemu nisi čuval skrbneje?“

Čestokrat je spregovoril v moreči srčni tesnobi ob takih hipih naglas predse.

„Jaz nisem kriv, jaz ne!“

Ker v čem je grešil? Saj je ni mogel prikleniti na dom, niti ustvarjati ne v njem.

On je pletel canje in je izdeloval copate, a za deklo ni bilo v bajti pravega opravila. V pomoč materi je bila tako še Katra. Ali naj strada doma močno deklo, za delo sposobno, dela željno? Zato sta jo dala z materjo spet v službo, a na konec fare, da bi bila kolikor mogoče daleč od Trate.

„In saj pozabi fant! Bila je le trenutna neumnost.“

„A kaj, če ne pozabi?“

„Kaj naj počne Tratnik s takim dekletom?“

Sprememba glasu ali mutacija

Doba, v kateri doživlja mladi pevec spremembo glasu ali mutacija, je za pevčevu bodočnost izredno važna. Beseda „mutacija“ je latinskega izvora (mutare — spremeniti). Stari pedagogi so uporabljali ta izraz za spremembo glasu pri prehodu iz prsne resonance v lobanjsko ter so dejali, da glas v prehodni legi mutira. Danes pa pomeni mutacija spremembo glasu, ki se izvrši v pubertetni dobi, to je tedaj, ko dorašča deček v mladeniča, deklica pa v mladenko. Ta glasovni proces je v zvezi z dogajanjem spolnega dozorevanja. Trajanje mutacije je dokaj različno. More trajati nekaj tednov, pa tudi več let. Tako je znameniti Lablache (1796—1848) v nekaj tednih postal iz sopranista basist. Vendar pa so to izjemni primeri, kajti mutacijska doba traja pri dečkih navadno po več let in nastopa med 13. in 14. letom. Pri deklicah je ta doba mnogo krajša, vendar pa je smatrati pri njih poklicni pevski študij pred 17. ali 18. letom za nedopusten.

V pubertetni dobi, ko dozoreva človeško telo, raste tudi grlo, dokler ne doseže svoje dokončne oblike. Pri deklicah raste grlo in z njim glasilki le malo, ker traja pri njih prehodna (mutacijska) doba le kratek čas, mnogokrat le nekaj tednov. Zato ostane pri ženskah glasovna lega približno ista, čeprav dozori večkrat dekliški sopran v alt, toni pa pridobijo seveda na volumnu, moči in blesku. Moški sme pričeti s pevskim študijem šele eno leto po končani mutaciji, vsekakor pa ne pred 19. letom.

Med mutacijo je petje škodljivo. Sploh je treba v tej dobi pevski organ v vsakem oziru čuvati. Medtem ko nadlegujejo med mutacijo doraščajočega mladeniča bolečine, hripavost ter je organ zaslužen in nečist, so pa znani tudi primeri, da nastopa mutacija brez nadležnih znakov, tako da je deček niti ne opazi.

Posebno učitelji so dolžni paziti na to, da bodo dečki in deklice takoj oproščeni petja, če ko nastopijo prvi znaki mutacije. Tudi dolžnost staršev je, da pazijo na svoje otroke ter jih opozarjajo na škodo, ki bi jo utrpele njih govornilni organi, če bi ga v tej dobi ne čuvali. Ne sme se pozabiti, da je grlo najnežnejši in najobčutljivejši instrument in da bi najmanjša okvara v stanju njega razvoja vzela glasu blesk in lepoto. Petje ali sploh glasovni napor v času mutacije pomeni povečanje nevarnosti za poznejši glasovni razvoj.

Mutacijske motnje so najbolj očitne pri govoru. Glas je zastrt, nečist, hripav. Navadno so te nevednosti zvezane tudi s potrebo po stalnem odhranjanju. Ako ima pedagog posla s pevcem, čigar organ trpi na posledicah mutacijskih motenj, mora uporabljati vaje z največjo previdnostjo in sicer skozi daljšo dobo izključno v nizki in srednji legi, pa tudi samo od piano do mezzoforte.

Večina znamenitih pevcev se je, že v svojih otroških letih odlikovala z lepim glasovnim materialom. Tako so že kot otroci slavili pevske trijumfe Duprez, Roger, Tihaček, Šaljapin, Baklanov, Caruso, Adelina Patti, Jenny Lind, Selma Kurz itd. Ugotovljeno je, da postanejo dečki z nizkimi glasovi po mutaciji tenoristi, visoki soprani pa basisti. Naj

navedem samo tenor vseh časov, ki se je v dečki dobi odlikoval s prekrasnim altom. Znameniti ruski basist Šaljapin je bil pred mutacijo visoki sopran. Tenor dunajske opere je bil do svojega 17. leta altist. Ni pa pravila brez izjem. Zato se tudi dogaja, da dečki z nizkimi glasovi postanejo basisti, soprani pa tenoristi.

V ZDA opažajo padanje cen

Značilen pojav je bilo opaziti — piše revija „Timen“ — v zadnjem tednu marca v ameriškem gospodarstvu. Naraščanje cen se je odločno ustavilo in v raznih odsekih so cene začele padati. Tako zlasti v televizijski industriji, za katero so mislili, da bo po obilnem programu najbolj prizadeta. Tovarnarji so v lastno presenečenje ugotovili, da je njihova proizvodnja kljub znižanju bila še vedno višja kot možnost prodaje. „AVCO Manufacturing Corporation“ je že znižala ceno nekaterih svojih aparatov za 40 do 60 dolarjev, prav tako Admiral Corporation ceno svojih cenejših modelov za 30 do 40 dolarjev, Hallicrafter Company pa je postavila na trg dva nova aparata po nizki ceni.

Padanje cen pa je zavzelo vse večji obseg. Po 19 tednih stalnega naraščanja je indeks cen na debelo, ki ga objavlja statistični urad dela, pokazal v zadnjih treh ali štirih tednih lahen padec: cene živil, ki so se najbolj dvigale, so po več mesecih začele popuščati.

Na tekstilnem področju so nekatere tkanine iz umetne svile padle za 12% v svoji ce-

ni. Pridelovalci bombaža, ki predvidevajo za letošni pridelek 16 milijonov bal proti 10 milijonom lanskega leta, so že znižali ceno za 6%. Tudi drugi na rok vezani trgi, kot na primer trg žitaric, sladkorja, kave in kakava, napovedujejo padec cen. Za ustavitve naraščanja cen pripisujejo deloma kontroli cen, osnovni vzrok pa bo gotovo stari gospodarski pakon povpraševanja in ponudbe. Potrošniku so se nekatere cene zdele previsoke in so začeli manj kupovati.

TRŽNO POROČILO

V četrtek, 19. aprila 1951 so na celovškem trgu prodajali:

Krompir kg 0.70 šil., rdeča pesa kg 2.— do 2.50 šil., korenje kg 2.30 do 4.— šil., zelena in peteršil kg 4.— šil., por kg 2.50 do 4.— šil., redkev kg 2.— do 2.50 šil., hren kg 10.— šil., čebula kg 2.40 do 3.— šil., šalotka kg 4.— šil., česen kg 10.— šil., zelje kg 2.— do 3.— šil., kislo zelje kg 1.60 do 2.— šil., špinaca kg 3.60 do 4.— šil., jabolka, odbrana kg 3.50 do 4.40 šil., jabolka na splošno kg 2.50 do 3.50 šil., suhe hruške kg 3.— do 4.80 šil., ajdova moka kg 3.— do 3.50 šil., koruzna moka kg 2.50 do 3.— šil., kurja krma kg 2.50 šil., fižol kg 3.— šil., orehi, izluščeni kg 38.— šil., gozdni med kg 28.— šil., ajdov med kg 16.— do 22.— šil., kmečka prekajena slanina kg 25.— do 35.— šil.

KINO-PREDSTAVE

VRBA

v soboto, 21. in nedeljo, 22. aprila
„Staatsgeheimnis“

v torek, 24. aprila

„Gefährliche Jagd“

VELIKOVEC

v soboto, 21. in nedeljo, 22. aprila

„Der Bagnosträfling“

v ponedeljek, 23. in v torek, 24. aprila

„Märchen vom Glück“

BOROVLJE

v soboto, 21. do ponedeljka, 23. aprila

„Lassie komm zurück“

v sredo, 25. in v četrtek, 26. aprila

„Eins, zwei, drei... aus“

Mednarodna razstava psov

V okviru 1. koroške deželne razstave 1951, od 9. do 19. avgusta, bo v dnevih 11. in 12. avgusta v Celovcu letošnja mednarodna razstava psov. Prireditelj razstave je „Kärntner Rassenhundeverein“ v zvezi z avstrijskim društvom nemških ovčarskih psov. Razstavljali bodo vse pasme psov. Za vse pasme so predvideni naslednji naslovi: „Zmagovalec Celovec 1951“, „Mladinski zmagovalec“ in „Pripravniki za mednarodni championat (Cabib)“. Prireditelji pozivajo vse prijatelje pesjega športa v tu- in inozemstvu, da se te velikopotezne razstave udeležijo. Računajo s stotinami razstavljalcev iz Avstrije, Italije, Jugoslavije, Nemčije in Švice.

Neudörfler Büromöbel

naročite pri:

ANTON TROST

Celovec, Viktringer Ring 7

Radio-aparate,
elektro-motorje,
vse potrebščine za
razsvetljavo in teh-
nične novosti do-
bite v

**ELEKTROHAUS
HAAS & CO.**

Celovec — Klagenfurt, Bahnhofstrasse 3

Vse instalacije električnih naprav izva-
jamo strokovnjaško in poceni

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Sobota, 21. aprila

6.10 Pet minut za kmetijstvo, 8.30 Pozdrav za tebe, 9.30 Kaj si želite, 10.45 Vesel dopoldne, 12.00 Opoldanski koncert, 14.15 Mesto in dežela, 18.30 Zanimivosti iz Avstrije.

Nedelja, 22. aprila

8.00 Poročila, 8.10 Kmečka glasba, 11.15 Lepe melodije, 13.45 Alpska lovška ura, 16.00 Koncert za vse, 22.15 Sport.

Ponedeljek, 23. aprila

6.10 Športni uspehi, 10.45 Iz ženskega sveta, 11.45 Za kmečko ljudstvo, 14.10 Kaj si želite, 16.00 Pevska ura, 20.15 Želje, ki jih radi izpolnimo.

Torek, 24. aprila

6.10 Pet minut za kmetijstvo, 10.45 Za kmečko ženo, 10.45 Za podeželsko ljudstvo, 16.00 Znameniti umetniki, 18.00 Kmečka glasba.

RADIO SLOVENIJA

Sobota, 21. aprila

5.25 Veseli zvoki, 6.10 Pesmi in plesi narodov Jugoslavije, 12.40 Zabavna glasba, 13.00 Pester spored slovenske narodne in umetne glasbe, 13.50 Kulturni pregled, 18.10 Slovenske narodne pesmi poje Slovenski sindikalni kvintet, 18.30 Oddaja za pionirje, 19.00 Zivalski prizori v glasbi, 20.50 Veseli večer, 21.30 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana, 23.00 Za ples in razvedrilo.

Nedelja, 22. aprila

7.00 Jutranji pozdrav, 8.15 Zabavna glasba, 8.30 Igra godba na pihala komande Armije, 9.30 Slovenske narodne pesmi, 11.15 Oddaja za zamejstvo, 12.00 Poje moški zbor SKUD, 13.00 Pol ure za pionirje in cicibane, 13.45 Želje ste — poslušajte, 16.00 Slovenske narodne pesmi, 23.00 Skladbe, ki jih redko slišimo.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

„Ravno zaradi tega, Andrej...“

Obema je bilo težko v srcu. Vendar sta upala najbolje. Nista zaupala sinu Tratnikovu, a upala sta v poštenje in v čistost Jeričino.

A varah sta se blagi duši. V srce nista videla, nista vedela, da je padla iskra tudi v srce dekličje, pokojno in otroško dotadaj... In kaj je razdalja pol druge ure srcem, ki gore in hrepene!

Vendar se je varal Peter, ko je mislil, da mu bo pot prosta takoj, ko dekle ne bo več dan na dan pod okriljem materinim in pred očmi starca, ki se ga je bal neto kogarkoli v fari. Zdelo se je, kakor da je spremil res blagoslov nemirnega, skrbčega srca materinega hčerko na novi dom in kakor rosi dan za dnem na njo molitev materina, in kakor da sega tudi sem v novo njeno bivališče čuječi pogled stričev in odvrča in plaši deklico od hudega.

Tako je trajalo mnogo časa. A Peter je imel čas.

Ko pa se mu je izpolnila brezvestnega srca nakana in želja, pekoča in hlepeča tem bolj, čim več ovir se ji je stavilo na pot, je odgovoril brez obotavljanja očetu na opomin, naj se ženi: „Da!“

Tako je stopal z grehom na vesti, slepar, ropar in morilec, naproti velikemu, svetemu dnevu svojega življenja...

Na dan poroke je prišla Jerica nenadoma

v hribe k materi in k stricu, ki sta že vedela za njeno sramoto.

„Takšna si prišla? O Jezus!“

Na glas je zajela mati.

„Odpustite, mati!“

Zgrudila se je na kolena ob postelji, je poljubila velo roko bolničino in je ihtela bridko in obupno.

„Torej on? — Peter?“

Z negotovim, zastrtim glasom je vprašal Andrej. Zdelo se je, da bi mu odleglo, vsaj deloma, če bi rekla: „Ne!“

A dekle je prikimalo in je potrdilo med jokom, komaj slišno:

„On... Odpustite, stric!... O Bog!“

Tedaj je odprl starec duri in je šel molče iz sobe.

„Naj odpusti mati, če more, jaz ne morem!“ Velika žalost je bila v trdi misli, da mu je stiskala in morila srce.

„Zdaj imaš biser... Vse izgubljenol!“

Ko se je vrnil že v temi v sobo, sta bili mati in Katra sami v nji. Bolnica mu je povedala med ihtenjem in vzdihovanjem, da je poslala Jerico v čumnato na drugi strani kuhinje, kjer je spal sicer Andrej.

„Naj počije, nesrečno dekle; izmučeno je do smrti. Pa spiš ti kar tukaj.“

„Dobro, na klop si razprostem sukno.“

Sedel je za peč in je sedel dolgo molče in sključen.

„Idi, Andrej, in poglej, kako je z njo.“ —

je prosila nenadoma bolnica. „Grozno sem nemirna...“

Ze čez hip se je vrnil starec.

„Ni je v sobi.“

„Ni je? A kje je? Si jo videl kje zunaj?“

„Nisem. A mora pač biti nekje. Pokličem jo.“

Stopil je naglo pred kočo. Jasno je zazvel še vedno krepki starčev glas v tiho noč in se lovil dol po hribu.

Nič odgovora.

Zaklical je glasneje. Poslušal je napeto in nemirno.

Molk.

Vznemirjen od tajne tesnobe se je vrnil v izbo.

„Ni je... niti glasu od nikoder.“

Bolnica se je dvignila v postelji. Zastrmela je v brata, od njega so se odvrnile plašne oči proti oknu, kakor da upa in pričakuje, da zagleda ob oknu blede, objokani obraz hčerke, zroče s prosečim pogledom v sobo: „Odpustite, mati...“ „Vrni se, dete, vse je odpuščeno...“ A glej, ni je zazrlo oko. Pač pa je videlo v svoji plašnosti in zbeganosti pošastno belo ženo, ki je stopala mimo oken in je udarila mimogrede s koščeno roko po steklu, da je vzdrljelo in zaječalo. In zaječalo je srce materino v smrtni grozi.

„Odšla je, Andrej. Bog ve, kam pojde, v smrt morda. Hiti za njo, Andrej, pri petih ranah Kristusovih...“

Drhteče in z grozo je prosila duša materi-

na, da se je vstrašila dremajoča Katra in je zaihtela glasno.

„Saj pojdem!“

Vesel je bil, da je mogel vun iz sobe. Dušila je tudi njega tajna groza, moreča slutnja, vstala nenadoma v vznemirjenem srcu.

Tedaj pa je šlo že daleč dol po hribu zavrnjeno in obupano človeško srce smrti naproti. Nobene druge poti ni videlo več razen poti v smrt. Ni upalo nobenega odpuščenja več razen odpuščenja, s smrtjo kupljenega. Nobene sreče ni pričakovalo več nego sreče v smrti. Po nobenem miru ni hrepelo več razen večnem miru, po miru v smrti. Ker zaman vsako drugo hrepenenje, o srce!

Hodila je zdaj naglo, kakor blodeča misel, polagoma zdaj, kakor na smrt utrujena, v večni sen se že pogrezajoča. Šla je, in njeno življenje je šlo z njo; zlata njena mladost z vsa srečo in z vsim mirom, blagim in blagoslovljenim.

„Glej, Jerica, kolikokrat si hodila to pot vsa leta od najnežnejše mladosti sem in kako si bila srečna, kako nebeško blažena! Ker ni še bilo greha na vesti!“

Spominjala se je, kako je hodila z materjo v cerkev; poti v šolo se je spominjala, k prvem svetem obhajilu, ko ji je kupil stric Andrej, ker mati je bila prerевна, oče pa je počival v grobu že od četrtega leta njenega življenja, belo obleko, krstna botrica pa je poslala lepo pisano obhajilno svečo...

(Dalje)